

Хууль бусаар Монгол Улсын хил нэвтрэх гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх зарим асуудал

Т.Болор-Эрдэнэ
БХИС-ын магистрант

Аливаа улсын оршин тогтнохын үндэс нь хил хязгаарын халдашгүй дархан байдал билээ. Монгол Улсын үндсэн хуулийн дөрөв дүгээр зүйлийн нэг дэх хэсэгт Монгол Улсын нутаг дэвсгэрийн бүрэн бүтэн байдал улсын хил халдашгүй дархан байна гэж зааж өгсөн нь Монгол Улсын тусгаар тогтнол, үндэсний аюулгүй байдлыг бататган бэхжүүлж, хил хамгаалалтын эрх зүйн үндсийг тогтоож өгсөн хэм хэмжээ болжээ.

Монгол Улсын хилийг хууль бусаар нэвтрэх үзэгдэл 1967-1990 оны хооронд хамгийн их буюу өмнөд хил дээр 3738 удаагийн зөрчил гарсны 51,5 хувь нь тагнан турших, өдөөн хатгах, улс төрийн шинжтэй, 48,5 хувь нь төөрөх, ан хийх, хил давсан малаа хайх, ховор өвс ургамал түүх зэрэг ахуйн шинжтэй байсан бол 1990 оноос Монгол орон ардчилан зах зээлийн харилцаанд шилжиж хууль бусаар хил нэвтрэх гэмт хэргийн үйлдлийн арга, сэдэлт зорилт нь бүхэлдээ өөрчлөгдсөн юм.

2002 оны Эрүүгийн хуульд хууль бусаар Монгол Улсын хил нэвтрэх гэмт хэргийг Эрүүгийн хуулийн 89 дүгээр зүйлд заасан ба улсын дээд шүүхийн тайлбарт уг гэмт хэргийг дараах байдлаар тайлбарласан байна.

Хууль бусаар Монгол Улсын хил нэвтрэх гэмт хэрэг гэдэг нь Монгол Улсын хилийг нэвтрэх эрхийн хүчин төгөлдөр паспорт, баримт бичиггүй буюу эрх бүхий байгууллагын зөвшөөрөлгүй, эсхүл залилан мэхлэх арга хэрэглэн хуурай газар, ус, агаарын орон зай, газрын хэвлийгээр / орсон, гарсан, дамжин өнгөрсөн /, нийгэмд аюултай, эрүүгийн хуульд заасан, гэм буруутай үйлдлийг / үйлдэхүйг / хэлнэ. Уг гэмт хэрэг сүүлийн жилүүдэд эрүүгийн хуулийн бусад зүйлд заасан гэмт хэргүүдтэй нийлмэл байдлаар үйлдэгдэж байгаа нь нийгмийн хор аюулыг ихэсгэж байна.

Сүүлийн 2 жилийн байдлаар анхан шатны шүүхээр 124 хэрэг шийдвэрлэгдсэнээс 79 хэрэг нь эрүүгийн хуулийн 233 дугаар зүйлтэй давхар зүйлчлэгдсэн ба эрүүгийн хуулийн 145,147,175,140,261,268,269,270 зүйлд заасан гэмт хэргүүдтэй давхар зүйлчлэгдсэн байна. Хууль бусаар хил нэвтрэх гэмт хэргийн гаралт хамгийн их өсөж байсан үе буюу 1998-2005 онуудад амьжиргааны түвшинг тодорхойлох судалгааны үр дүнд ажилгүйдэл газар авсан, хөдөлмөрийн хөлс бага байгаа нь Монгол оронд тархсан ядуурлын гол шалтгаан гэсэн дүгнэлт гарч байсан ба 2005 онд Монгол Улсад ажилгүйчүүдийн тоо 217,700-д хүрч нийт ажилгүйчүүдийн 60-70 хувь нь 16-35 насны залуучууд байсан гэсэн судалгаа гарч байжээ.

Үүнээс үүдэн гадаадад гарч ажиллаж амьдрах сонирхолтой залуучуудын тоо нэмэгдэж хууль бусаар хил нэвтрэх гэмт хэргийн гаралт улам өссөн байна.

Сүүлийн 2 жилийн байдлаар хууль бусаар хил нэвтэрсэн гэмт хэрэгт нийт 161 хүн холбогдсон ба тэдгээрийг насны хувьд авч үзвэл 78 хувь нь 18-36 насны хүмүүс байгаа нь ид хөдөлмөрийн насны залуучууд уг гэмт хэргийг үйлддэг болох нь харагдаж байна.

Мөн уг гэмт хэргийг үйлдэж буй этгээдүүдийн 69 хувь нь эрэгтэйчүүд эзлэж байгаа бөгөөд эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувийн жин мөн өссөн байна. Боловсролын хувьд бүрэн дунд боловсролтой, эрхэлсэн тодорхой ажилгүй, эзэмшсэн мэргэжилгүй, гэр бүлийн байдал харьцангуй тогтвортой хүмүүс энэ гэмт хэрэгт холбогдож байгаа нь судалгаанаас харагдаж байна. Уг гэмт хэргийн гаралт Буянт-Ухаа боомт дээр нийт зөрчлийн 84,4 хувь, Замын-Үүд боомт дээр 0,6 хувь, бусад боомт газруудаар 15 хувь нь үйлдэгдсэн байна. Буянт-Ухаа боомт дээр гарсан хилийн зөрчлийг гадаадаас дотоод руу чиглэлтэй зөрчил дийлэнх хувийг эзлэж байгаа нь уг гэмт хэргийг үйлдсэн этгээдүүдийн 27 хувь нь өмнө нь гадаадын аль нэг улс оронд ажиллаж амьдарч байсантай холбоотой байгаа юм.

Тэр дундаа Солонгос улсад ажиллаж, амьдарч байгаад визны хугацаагаа хэтрүүлж хар тамга даруулсан этгээдүүд эх орондоо ирсэн ч дахин Солонгос гарч ажиллаж мөнгө олох зорилгодоо хөтлөгдөн хуурамч бичиг баримт ашиглан хилээр орсон, гарсан олон удаагийн давтан үйлдлээр хууль бусаар Монгол Улсын хил нэвтэрсэн үйлдлийг хийсэн байна.

Хууль бусаар хил нэвтэрсэн гэмт хэрэг үйлдэгч этгээдүүд амар хялбар аргаар ашиг хонжоо олох, ахуй амьдарлаа дээшлүүлэх ахуйн шинжтэй зорилгоор уг гэмт хэргийг үйлддэг байна. Шүүхийн хэлэлцүүлэгт өгсөн мэдүүлэгтээ ажил олдохгүй, олдсон ажил нь цалин бага учир ахуй амьдарлаа дээшлүүлэх зорилгоор уг гэмт хэргийг үйлдсэн гэж ихэнх сэжигтэн мэдүүлсэн байна.

Дээрх бүгдээс дүгнэн үзэхэд уг гэмт хэргийн гаралтад нийгэм эдийн засгийн байдал, хувь хүний ухамсар зэрэг нь нөлөөлж байна.

Мөн гадаадад өндөр цалинтай ажилд зуучлана, их, дээд сургуульд оруулж өгнө, гадаад хүнтэй гэр бүл болоход зуучлана гэсэн зар сурталчилгаа нь хувь хүний сэтгэл зүйд нөлөөлж уг гэмт хэргийг үйлдэхэд өдөөн хатгалга болдог байна.

Тиймээс уг гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэхийн тулд төрийн зүгээс дараах арга хэмжээнүүдийг авч хэрэгжүүлэх шаардлагатай юм. Үүнд:

Нэг. Ажилгүйдэл, ядуурлыг бууруулах талаар шат дараалсан арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх, иргэдийн эх орондоо ажиллаж амьдрах таатай нөхцөлийг бүрдүүлэх.

Хоёр. Иргэдийн хууль эрх зүйн мэдлэгийг дээшлүүлэх зорилгоор сургалт, сурталчилгаа зохион байгуулах

Гурав. Гадаадад ажиллаж, амьдрах, сурахад зуучлана гэсэн зарыг хэвлэл мэдээллийн хэрэгслэлд байршуулахад хяналт тавих, тусгай зөвшөөрлийг үндэслэж дээрх зарыг нийтлэдэг болгох.

Дөрөв. Хил хамгаалах, цагдаа, тагнуулын байгууллагуудын хамтын ажиллагааг сайжруулах,

Тав. Эрүүгийн хуулийн болон Хилийн тухай хууль холбогдох эрх зүйн актуудыг боловсронгуй болгох.